

**“SOME OF US HAVE IN A PRIOR EXISTENCE BEEN IN LOVE
WITH AN ANTIGONE, AND THAT MAKES US FIND NO FULL
CONTENT IN ANY MORTAL TIE.”**

P.B. Shelley aan John Gisborne, 22 oktober 1821

De klassieken in de klas. Het geval Antigone, uitgegeven door F. Decreus en A. Mottart, *Didactica Classica Gandensia*, 34, 1994, 209 p., 600 BF

Didactica Classica Gandensia 34 bevat de akten van het interdisciplinaire colloquium van 18 mei 1994 over de figuur van Antigone en het gebruik van de klassieken in de klas.

De tragedie van Sophocles behoort volgens deze bundel tot de canon waarmee leerlingen in het middelbaar onderwijs moeten geconfronteerd worden. Volgens Ronald Soetaert en André Mottart blijkt de *Antigone* wel een ander soort canonwerk te zijn dan b.v. *Robinson Crusoe* en *Don Quichot*. Deze laatste blijken ook sterk aanwezig te zijn in de populaire (“lage”) cultuur, terwijl de *Antigone* zich alleen ophoudt in de elitaire (“hoge”) cultuur. Wat er ook van zij, er zijn inderdaad weinig Griekse tragedies die zo een *Nachleben* hebben gekend als deze. De stroom vertalingen en bewerkingen in verschillende genres is onoverzichtelijk. George Steiner wijdde zelfs een heel boek aan de Antigone-mythe in de westerse literatuur, kunst en denkwereld. Dit succes heeft alles te maken met de vele polariteiten van het werk zelf: individu en gemeenschap, familie en staat, morele wet en politieke wet, goden en mensen, emotie en rede, vrouw en man, beginselvastheid en compromisbereidheid, dood en leven en ga zo maar door. Elke generatie ziet weer iets anders in het verhaal. Voor de enen is Antigone de hoofdfiguur, voor de anderen is het Creon; en diezelfde Creon is nu eens de slechterik dan weer het tragische personage.

De bundel opent met twee bijdragen van Kris Buyse waarin “lesstrategieën” worden voorgesteld om *Antigone* in de klas te behandelen. Buyse vertrekt van twee relevante tekstfragmenten. In een tweede bijdrage haast hij zich vierklauwens door het *Nachleben* van *Antigone*. Ik was verrast op p. 42 een fragment van de Italiaanse *Antigone* van Alfieri te lezen in het Frans zonder enige toelichting. Freddy Decreus stelt in zijn bijdrage een aantal recente opvoeringen van de *Antigone* voor en neemt een twintigtal foto’s op om leerlingen “gevoelig te maken voor een ervaringsgerichte lectuur.” Kristoffel Demoen presenteert boeiende Nieuwgriekse poëtische monologen van Lia Karavia (*Aan Antigone*, 1975) en Yannis Ritsos (*Ismene*, 1972). In de eerste monoloog is Creon aan het woord, in de tweede Ismene. Natuurlijk speelt

het kolonelsregime op de achtergrond (of de voorgrond?) mee. Jef Ector gaat in op *Het huis van Labdakos* van Claus en de *Kreoon* van Jos Houben. Willy Moerman bespreekt de muziek die C. Orff schreef bij de tragedie van Sophocles. Nicole Rowan sprokkelt wat Engelse teksten bij elkaar die het direct of (zeer) indirect over Antigone hebben. Het zijn flarden van de Victoriaanse dichter Matthew Arnold en van Donald Davie (geb. 1922) die naar meer doen verlangen. Arnold laat Haemon over Antigone zeggen: "O Antigone!/ A dead, ignorant, thankless corpse" en Davie kiest duidelijk voor "unheroic, painfully reasonable Ismene." Antigone ligt hem niet: "Always be in the Opposition, never in the Government. Always refuse office. There is nothing else that Antigone can do, if she is going to remain Antigone." Sigurd Schelstraete schrijft een bijdrage over Anouilh's *Antigone* (1944). Antigone zit nu in het verzet en Creon woont in Vichy, maar we doen dit stuk (*imitatio én aemulatio!*) onrecht aan door het te versmallen tot zijn politieke en historische dimensie. Pierre Schoentjes onderzocht de *réseaux* (sic) van de mythe van Orpheus en Antigone in *Les Géorgiques* van Claude Simon.

In het laatste stuk van de bundel pleiten Soetaert en Mottart voor een combinatie van de twee perspectieven waarmee een leraar literatuur vandaag geconfronteerd wordt: een benadering vanuit "de leefwereld van de leerlingen" en een meer "literatuurkritische" benadering die de originele betekenis van de tekst probeert te reconstrueren. Zij opteren -uit realisme- voor een confrontatie met een *fragment* van de oorspronkelijke tekst, met geselecteerde moderne bewerkingen en voor actualisering (een krantebericht b.v. met de vraag of ex-nazi's een Duits eiland mogen opkopen om er begraven te worden).

Antigone wordt in deze bundel achtereenvolgens opgevoerd als Jeanne d'Arc, Charlotte Corday, de Heilige Maagd, Ulrike Meinhof en de Iron Lady; Creon als Bush, Hitler, Pétain. In deze baldadige en weldadige receptie mag evenwel niet uit het oog verloren worden dat de oorspronkelijke Antigone ons voor een deel ontsnapt. De historicus Finley heeft in een mooi essay *Desperately foreign* terecht gewezen op de bijna-onbereikbaarheid van het verleden waarmee we een dialoog aangaan: "The more precisely we listen and the more we become aware of its pastness, even of its near-inaccessibility, the more meaningful the dialogue becomes." Hier staan wij, daar staat Antigone. Laat ons haar niet te snel en te slordig inlijven in onze "lesstrategieën".

Tot slot nog enkele bedenkingen. Terecht wordt in deze bundel een lans gebroken voor tekstervaring naast tekstbestudering. Uiteindelijk dienen toneelteksten om opgevoerd te worden en niet om te lezen. Maar toch heb ik wat last met de beperking tot het lezen van *tekstfragmenten*. Van tweeën één: of men vindt dat

de *Antigone* van Sophocles tot de canon behoort, en dan concentreert men zich op de integrale tekst (*noblesse oblige*), of die tekst is niet meer dan een aanleiding om een thema ter sprake te brengen. Soms krijg je de indruk in de eerste twee bijdragen dat de Antigone-tekst als een dergelijk alibi fungeert. Natuurlijk kan contrastieve lectuur de eigenheid van de primaire tekst benadrukken maar m.i. moet ze weloverwogen en bescheiden gebeuren. Liever de leerlingen confronteren met één bewerking maar dan ook een echt contrastieve, de *Antigone* van Anouilh b.v. Maar een Vlaamse Antigone-vertaling van Cornelis Van Ghistele (1556) of een Latijnse vertaling uit 1557 lijken me niet meer dan curiosa en lessen besteden aan de lectuur van deze teksten is kostbare tijd verliezen en waden in irrelevantie. Overdaad schaadt overigens en in verschillende lessen altijd weer over Antigone horen emmeren lijkt me ook contraproductief (dit is een algemeen bezwaar tegen “vakoverschrijdende projecten”). Laat de leerlingen liever de integrale *Antigone* in vertaling lezen en naar een Euripides in het theater gaan kijken als men dan toch de Griekse tragedie wil voorstellen.

Luc DEVOLDERE